

Przemoc wobec kobiet i dziewcząt z niepełnosprawnościami w Unii Europejskiej

Europejskie Forum Niepełnosprawności – Stanowisko z maja 2021 roku

Zalecenia dotyczące polityki UE w zakresie zwalczania przemocy

wobec kobiet i dziewcząt z niepełnosprawnościami

Publikacja otrzymała wsparcie finansowe Unii Europejskiej. Informacje zawarte w niniejszej publikacji nie muszą odzwierciedlać oficjalnego stanowiska Komisji Europejskiej.

Spis treści

Spis treści...2

Wstęp...2

Streszczenie...3

Wersja łatwa do czytania...5

Zobowiązania UE do zagwarantowania praw kobiet i dziewcząt z niepełnosprawnościami na mocy Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych...6

Przemoc wobec kobiet i dziewcząt z niepełnosprawnościami w Unii Europejskiej...7

Dane dotyczące przemocy wobec kobiet i dziewcząt z niepełnosprawnościami w UE...7

Przykłady przemocy wobec kobiet i dziewcząt z niepełnosprawnościami...8

Przeszkody w zgłaszaniu przemocy i karaniu sprawców...11

Przeszkody w ochronie ofiar z niepełnosprawnościami...12

Wnioski i rekomendacje...15

Twórcy dokumentu...17

Wstęp

Europejskie Forum Niepełnosprawności

Europejskie Forum Niepełnosprawności (EDF) jest organizacją patronacką osób z niepełnosprawnościami, która broni interesów ponad 100 milionów owych osób w Unii Europejskiej. Jesteśmy wyjątkową platformą, zrzeszającą organizacje reprezentujące osoby z niepełnosprawnościami z całej Europy. Jesteśmy zarządzani przez osoby z niepełnosprawnościami i ich rodziny i w związku z tym reprezentujemy silny, zjednoczony głos osób z niepełnosprawnościami w Europie.

EDF wspiera działania na rzecz praw kobiet, równości płci i ruchu kobiecego. Jesteśmy aktywnym członkiem Europejskiego Lobby Kobiet oraz Europejskiej Koalicji na rzecz położenia kresu przemocy wobec kobiet i dziewcząt.

Cel publikacji niniejszego stanowiska

Niniejszy dokument został przygotowany jako przyczynek do konsultacji na temat przemocy domowej i przemocy ze względu na płeć, organizowanych przez Komisję Europejską. Zawiera zalecenia dla Unii Europejskiej dotyczące inicjatyw niezbędnych, aby położyć kres przemocy ze względu na płeć i przemocy wobec kobiet i dziewcząt w całej ich różnorodności w UE, w tym kobiet i dziewcząt z niepełnosprawnościami.

Podziękowanie

Niniejszy dokument został przygotowany za sprawą wkładu Komitetu Kobiet EDF oraz zarządu EDF.

Streszczenie

Kobiety i dziewczęta z niepełnosprawnościami stanowią 16% całkowitej populacji kobiet w Unii Europejskiej i 60% ogólnej populacji 100 milionów osób z niepełnosprawnościami. Odpowiada to szacunkowo 60 milionom kobiet i dziewcząt z niepełnosprawnościami i równe jest całkowitej liczbie ludności Włoch.

Kobiety i dziewczęta z niepełnosprawnościami nadal spotykają się z wieloraką i intersekcyjną dyskryminacją we wszystkich dziedzinach życia i są bardziej narażone na przemoc, nadużycia i szkodliwe praktyki. Do przemocy może dochodzić w różnych miejscach (w tym w ośrodkach i szkołach z segregacją) i może ona przybierać różne formy, w tym molestowania i przemocy seksualnej, a także przymusowej aborcji i sterylizacji oraz przemocy związanej z niepełnosprawnością.

Nie tylko częściej spotykają się z przemocą niż kobiety bez niepełnosprawności, ale też napotykają dodatkowe przeszkody w jej zgłaszaniu oraz dostępie do wymiaru sprawiedliwości, usług wsparcia dla ofiar i nakazów ochrony.

Europejskie Forum Niepełnosprawności wzywa UE do pilnego przyjęcia środków mających na celu położenie kresu przemocy wobec kobiet i dziewcząt, w tym przemocy mężczyzn wobec kobiet i szczególnych form przemocy, z jakimi spotykają się kobiety i dziewczęta z niepełnosprawnościami oraz matki i kobiety opiekujące się krewnymi z niepełnosprawnościami.

W szczególności wzywamy UE do:

- Szybkiej **ratyfikacji i wdrożenia Konwencji Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej** (Konwencja stambulska).
- Dodania przemocy ze względu na płeć do **listy przestępstw UE**.

- Przyjęcia **dyrektywy UE uznającej za niezgodne z prawem wszelkie formy przemocy mężczyzn wobec kobiet i dziewcząt** (w tym przymusową sterylizację) oraz zapewniającej pomoc i wsparcie wszystkim ofiarom – kobietom i dziewczętom.
- Ustanowienia **organu koordynującego zwalczanie przemocy wobec kobiet i dziewcząt** w ramach prac Komisji Europejskiej w zakresie równouprawnienia kobiet i mężczyzn oraz zapewnienie, aby był w nim dział związany konkretnie z przemocą wobec kobiet i dziewcząt z niepełnosprawnościami.
- Zapewnienia, że przemoc ze względu na płeć jest uwzględniana w odpowiednich politykach i strategiach UE (edukacja, pomoc humanitarna, agenda cyfrowa itp.). Wszystkie działania powinny być częścią kompleksowej **strategii UE mającej na celu położenie kresu przemocy wobec kobiet i dziewcząt**, obejmującej prewencję i zwiększanie świadomości, oraz częścią wdrażania dyrektywy i strategii UE w zakresie praw ofiar, strategii na rzecz praw osób z niepełnosprawnościami oraz strategii na rzecz równouprawnienia płci.
- **Zebrania danych i przeprowadzenia badań** nad głównymi przyczynami, częstością występowania, konsekwencjami i kosztami przemocy ze względu na płeć i przemocy domowej. Dane i badania powinny być dezagregowane, aby informować o szczególnej sytuacji grup marginalizowanych, w tym kobiet i dziewcząt z niepełnosprawnościami oraz matek i innych kobiet opiekujących się krewnymi z niepełnosprawnościami, w różnych miejscach, takich jak ośrodki, szkoły i miejsca pracy, oraz w odniesieniu do handlu ludźmi. Eksperti posiadający specjalistyczną wiedzę na temat niepełnosprawności oraz związku między niepełnosprawnością, płcią i przemocą powinni uczestniczyć w gromadzeniu danych i w badaniach.
- **Finansowania i promowania szkoleń oraz zwiększania kompetencji specjalistów w państwach członkowskich UE**, takich jak osoby udzielające wsparcia, specjaliści w zakresie opieki zdrowotnej i systemu prawa karnego (w tym osoby zajmujące się ofiarami, lekarze, położne, funkcjonariusze policji, sędziowie). Wszyscy specjaliści powinni zostać przeszkoleni w zakresie przemocy wobec kobiet i dziewcząt, a w szczególności pracujący z marginalizowanymi grupami kobiet, takimi jak kobiety i dziewczęta z niepełnosprawnościami, w tym mieszkające w ośrodkach.
- **Finansowania i promowania edukacji emocjonalnej i seksualnej w państwach członkowskich UE, włączając w to finansowanie projektów**. Oferta powinna być kierowana do młodych osób z niepełnosprawnościami mieszkających w ośrodkach i poza nimi oraz zawierać informacje na temat szacunku dla innych i zdolności do odmowy, angażując organizacje kobiet z niepełnosprawnościami i grupy kobiece.

Wersja łatwa do czytania

	<p>To jest dokument o przemocy wobec kobiet i dziewcząt z niepełnosprawnościami w Europie.</p> <p>Wyjaśnia:</p> <ul style="list-style-type: none">- formy przemocy,- trudności w zgłaszaniu przemocy,- trudności w ochronie ofiar. <p>Zawiera zalecenia dla Unii Europejskiej, aby zakończyć przemoc.</p>
	<p>Jeśli chcesz otrzymać więcej tego dokumentu w wersji łatwej do czytania,</p>
	<p>możesz do nas zadzwonić pod numer + 32 2 282 46 00 lub napisać do nas na adres info@edf-feph.org.</p>

Zobowiązania UE do zagwarantowania praw kobiet i dziewcząt z niepełnosprawnościami na mocy Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych

UE i wszystkie jej państwa członkowskie zobowiązały się do ochrony i promowania praw osób z niepełnosprawnościami, w tym kobiet i dziewcząt z niepełnosprawnościami, poprzez ratyfikację Konwencji Narodów Zjednoczonych o prawach osób niepełnosprawnych ([CRPD](#)).

Artykuł 16 Konwencji dotyczy w szczególności wykorzystywania, przemocy i nadużyć. Zgodnie z artykułem 16 ustęp 1, Państwa Strony muszą podjąć „wszelkie odpowiednie środki ustawodawcze, administracyjne, społeczne, w dziedzinie edukacji i inne w celu ochrony osób niepełnosprawnych, zarówno w domu, jak i poza nim, przed wszelkimi formami wykorzystywania, przemocy i nadużyć, w tym związanych z płcią”¹.

W 2015 roku Komitet ds. Praw Osób Niepełnosprawnych przyjął konkretne zalecenia, których UE powinna przestrzegać, w swoich [uwagach końcowych do wstępnego sprawozdania UE](#). Komitet skierował do UE następujące zalecenia w związku z kobietami i dziewczętami z niepełnosprawnościami oraz przemocą ze względu na płeć:

- Dostęp do Konwencji Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej (Konwencja stambulska) jako krok w kierunku zwalczania przemocy wobec kobiet i dziewcząt z niepełnosprawnościami.
- Podjęcie niezbędnych środków w celu włączenia niepełnosprawności do wszystkich przepisów, polityk i strategii zwalczania przemocy, nadużyć i wykorzystywania, oraz zapewnienie skutecznej ochrony przed przemocą, nadużyciami i wykorzystywaniem wszystkim osobom ze wszystkimi rodzajami niepełnosprawności w środowisku domowym i poza nim.

Komisja Europejska powinna w szczególności uwzględnić te zalecenia we wdrażaniu strategii UE na rzecz równouprawnienia płci, strategii na rzecz praw osób niepełnosprawnych oraz strategii na rzecz praw ofiar.

¹ Ten artykuł i cała Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych musi również zostać wdrożona w świetle [Komentarza ogólnego nr 3 Komitetu ds. Praw Osób Niepełnosprawnych na temat kobiet i dziewcząt z niepełnosprawnościami](#).

Przemoc wobec kobiet i dziewcząt z niepełnosprawnościami w Unii Europejskiej

Kobiety z niepełnosprawnościami stanowią 16% ogółu kobiet w Unii Europejskiej i 60% całej populacji 100 milionów osób z niepełnosprawnościami. Odpowiada to około 60 milionom kobiet, czyli całkowitej liczbie ludności Włoch.

Kobiety i dziewczęta z niepełnosprawnościami spotykają się z wieloraką i intersekcjonalną dyskryminacją we wszystkich dziedzinach życia i są bardziej narażone na przemoc, wykorzystywanie i nadużycia w porównaniu z innymi kobietami. Przemoc może mieć charakter interpersonalny, instytucjonalny i/lub strukturalny i może do niej dochodzić w różnych miejscach, w tym w domu i w pracy, a także w bliskim otoczeniu, na przykład w ośrodkach i szkołach z segregacją.

Przemoc wobec kobiet i dziewcząt z niepełnosprawnościami może przybierać różne formy, w tym molestowania, przemocy seksualnej, kazirodztwa, przymusowej aborcji, sterylizacji i antykoncepcji. Włącza się w to również **przemoc specyficzną dla niepełnosprawności**, taką jak krępowanie, wykorzystywanie seksualne podczas codziennych czynności higienicznych, usuwanie lub kontrolowanie urządzeń pomagających w komunikacji, przemoc w trakcie leczenia, podawanie zbyt dużej dawki leków lub ich niepodawanie. Sprawcy często wykorzystują bariery i dyskryminację, z jakimi borykają się kobiety i dziewczęta z niepełnosprawnością intelektualną lub psychospołeczną, głuchoniewidome kobiety i dziewczęta oraz kobiety i dziewczęta potrzebujące wsparcia w szerokim zakresie.

Wraz z pandemią COVID-19, a zwłaszcza podczas lockdownów, przemoc wobec kobiet i przemoc domowa nasiliły się. Chociaż nieznanym jest odsetek kobiet i dziewcząt z niepełnosprawnościami, które padły ofiarą przemocy podczas pandemii, Biuro Wysokiego Komisarza ONZ ds. Praw Człowieka (OHCHR) poinformowało, że kobiety z niepełnosprawnościami, które prawdopodobnie doświadczają większej liczby przypadków przemocy domowej, rzadziej je zgłaszają².

Dane dotyczące przemocy wobec kobiet i dziewcząt z niepełnosprawnościami w UE

Dane dotyczące przemocy wobec kobiet i dziewcząt z niepełnosprawnościami są bardzo ograniczone. Wynika to z braku gromadzenia danych zdezagregowanych ze względu na niepełnosprawność, w tym dotyczących przemocy mającej miejsce w warunkach zamkniętych (na przykład w domach opieki, ośrodkach dla uchodźców lub szpitalach psychiatrycznych), przemocy specyficzej dla niepełnosprawności (w tym przymusowej sterylizacji), relacji ofiary ze sprawcą lub sprawcami

² OHCHR, [COVID-19 and the rights of persons with disabilities: Guidance](#) (2020).

przemocy oraz odnośnie przeszkód w zgłaszaniu przemocy, które sprawiają, że kobiety i dziewczęta z niepełnosprawnościami są uciszane i niewidoczne.

Niewiele uwagi poświęca się również kobietom i dziewczętom z niepełnosprawnościami w związku z kształtującymi się formami przemocy wobec kobiet, takimi jak cyberprzemoc ze względu na płeć³ oraz przemoc mająca miejsce w szkole i w pracy.

Dostępne dane pokazują, że kobiety i dziewczęta z niepełnosprawnościami mieszkające w UE są bardziej narażone na przemoc niż te bez niepełnosprawności:

- Kobiety z niepełnosprawnościami są od 2 do 5 razy bardziej narażone na **przemoc** niż inne kobiety⁴.
- 34% kobiet z problemami zdrowotnymi lub niepełnosprawnością doświadczyło w swoim życiu **przemocy fizycznej lub seksualnej ze strony partnera** (w porównaniu do 19% kobiet bez niepełnosprawności)⁵.
- 61% kobiet z problemami zdrowotnymi lub niepełnosprawnością doświadczyło **molestowania seksualnego** od 15 roku życia (w porównaniu do 54% kobiet bez niepełnosprawności)⁶.

Przykłady przemocy wobec kobiet i dziewcząt z niepełnosprawnościami

Ta sekcja zawiera niekompletną listę przykładów przemocy, z jaką spotykają się kobiety i dziewczęta z niepełnosprawnościami w Unii Europejskiej.

Przegląd uwag końcowych przyjętych przez Komitet ds. Praw Osób Niepełnosprawnych

Dokonując przeglądu wdrażania Konwencji Narodów Zjednoczonych o prawach osób niepełnosprawnych (CRPD) w krajach UE, Komitet ds. Praw Osób Niepełnosprawnych wyraził obawy dotyczące przemocy we wszystkich państwach członkowskich UE. Obejmują one:

- Zarzuty przemocy fizycznej, psychicznej i seksualnej oraz nadużyć wobec osób z niepełnosprawnościami, a zwłaszcza kobiet, w rodzinie i w ośrodkach (**Austria, Bułgaria, Węgry, Łotwa, Litwa, Luksemburg, Malta, Słowenia, Hiszpania, Szwecja**),

³ Zob. Parlament Europejski, [Study on Combating gender-based violence: Cyber violence](#).

⁴ Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 29 listopada 2018 r. w sprawie sytuacji kobiet niepełnosprawnych ([2018/2685\(RSP\)](#)).

⁵ Agencja Praw Podstawowych Unii Europejskiej (FRA), [Survey on violence against women](#) (2014), s. 186. (Wyniki tego badania dostępne są w skrócie w języku polskim: [Przemoc wobec kobiet. Badanie na poziomie Unii Europejskiej](#) – przyp. tłum.).

⁶ Tamże, s. 187.

- Przemoc i wykorzystywanie osób z niepełnosprawnościami w ośrodkach opiekuńczych i psychiatrycznych, a zwłaszcza kobiet z niepełnosprawnością intelektualną (**Łotwa, Litwa, Polska**),
- Przymusowe leczenie medyczne, w tym przymusową aborcję i sterylizację (**Chorwacja, Czechy, Niemcy, Litwa, Polska, Portugalia, Słowacja, Hiszpania**).

Przemoc wobec dziewcząt i młodych kobiet z niepełnosprawnościami

Dziewczętom i młodym kobietom z niepełnosprawnościami grozi zwiększone ryzyko przemocy, w tym zastraszania, przemocy fizycznej i psychicznej. Agencja Praw Podstawowych Unii Europejskiej (FRA) poinformowała, że „badania oparte na dyskusjach w grupach fokusowych i pogłębionych wywiadach z kobietami z niepełnosprawnościami w **Austrii, Niemczech, Islandii i Zjednoczonym Królestwie** ujawniają, że wiele kobiet, zwłaszcza z niepełnosprawnością intelektualną i zaburzeniami sensorycznymi, było narażonych na zastraszanie w szkołach i domach opieki w dzieciństwie”⁷. Zauważono również, że kobiety z niepełnosprawnościami często doświadczają przemocy psychicznej ze strony rodziców w dzieciństwie, co zwiększa ryzyko przemocy w późniejszym życiu⁸, w tym ryzyko wykorzystywania seksualnego.

Respondent z Holandii poinformował, że dziewczęta z niepełnosprawnością intelektualną były bardziej narażone na stanie się ofiarami tak zwanych „kochasiów”, co odnosi się do specyficznej metody handlu ludźmi, polegającej na nawiązywaniu relacji i uwodzeniu dziewcząt, a następnie wykorzystywaniu ich seksualnie i zmuszaniu do prostytucji⁹.

Przymusowa sterylizacja i aborcja

Sterylicacja kobiet z niepełnosprawnościami bez ich wiedzy lub zgody jest powszechną formą przemocy, dotyczącą w szczególności członkinie mniejszości etnicznych, takie jak kobiety romskie¹⁰ oraz kobiety ubezwłasnowolnione i/lub przebywające w ośrodkach.

Komitet ds. Praw Osób Niepełnosprawnych wyraził zaniepokojenie faktem, że kilka państw członkowskich UE nadal zezwala na przymusową sterylizację i aborcję w swoim ustawodawstwie, w tym **Chorwacja, Czechy, Niemcy, Litwa, Słowacja i Hiszpania**¹¹. W grudniu 2020 roku Hiszpania

⁷ FRA, [Violence against children with disabilities: legislation, policies and programmes in the EU](#) (2015), s. 83. (Streszczenie dokumentu w języku polskim: [Przemoc wobec dzieci niepełnosprawnych: prawodawstwo, polityki i programy w UE](#) – przyp. tłum.).

⁸ 2 Instytut Praw Człowieka im. Ludwiga Boltzmanna (2014), s. 27.

⁹ FRA, [Violence against children with disabilities: legislation, policies and programmes in the EU](#) (2015), s. 83.

¹⁰ Zob. Rezolucja Parlamentu Europejskiego [2018/2685\(RSP\)](#).

¹¹ W momencie ich przeglądu przez Komitet. Wszystkie obserwacje końcowe są dostępne pod adresem: https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/TBSearch.aspx?Lang=en&TreatyID=4&DocTypeID=5.

przyjęła ustawę zakazującą przymusowej sterylizacji w swoim kodeksie karnym. Wcześniej kodeks karny zezwalał na taką praktykę za decyzją lekarza¹².

Nawet w krajach, w których prawo nie zezwala na przymusową sterylizację i aborcję, takie naruszenia mogą mieć miejsce, gdy zabiegi są wykonywane bez zrozumienia i zgody dziewczyny lub kobiety z niepełnosprawnością. Na przykład Belgijskie Forum Niepełnosprawności poinformowało, że przypadki przymusowej sterylizacji i antykoncepcji mogą nadal występować w **Belgii**¹³.

Więcej informacji na temat przymusowej sterylizacji kobiet z niepełnosprawnościami można znaleźć w raporcie EDF opublikowanym w 2017 roku¹⁴. Dokument zwraca uwagę na przykłady kobiet z niepełnosprawnościami, które zostały wysterylizowane bez ich zgody, a czasem bez ich wiedzy, oraz wzywa do pilnych reform we wszystkich krajach europejskich.

Ponadto należy zauważyć, że w niektórych przypadkach kobiety z niepełnosprawnościami mają trudności z dostępem do bezpiecznej aborcji, w tym w przypadku zajścia w ciążę w wyniku gwałtu.

Molestowanie seksualne i prześladowanie

Kobiety i dziewczęta z niepełnosprawnościami są również bardziej narażone na molestowanie seksualne i prześladowanie niż kobiety bez niepełnosprawności. Według danych zebranych przez Agencję Praw Podstawowych 61% kobiet z problemami zdrowotnymi lub niepełnosprawnością zgłosiło, że doświadczyło molestowania seksualnego, a 26% doświadczyło prześladowania (w porównaniu z odpowiednio 54% i 17% kobiet bez niepełnosprawności)¹⁵.

W dokumencie stanowiącym punkt wyjścia do debaty, opublikowanym w 2020 roku ONZ Kobiety zwróciła uwagę na napastowanie, z jakim spotykają się kobiety z niepełnosprawnościami w pracy i na kampusach uniwersyteckich¹⁶. Dokument ilustruje wiele przypadków przemocy, na przykład niestosowne dotykanie niewidomych kobiet przez osoby oferujące im pomoc lub popychanie osób na wózkach inwalidzkich przez osoby, które nie poprosiły o pozwolenie.

Przemoc w ośrodkach

¹² CERMI, [España ilegaliza las esterilizaciones forzadas de personas con discapacidad en la víspera de su día internacional](#) (3 grudnia 2020).

¹³ [Contribution écrite remise au GREVIO par le Belgian Disability Forum \(BDF\) asbl dans le cadre du processus d'évaluation des mesures prises par la Belgique pour mettre en oeuvre la Convention d'Istanbul.](#)

¹⁴ EDF i CERMI Mujeres Fundacion, [Ending forced sterilisation of women and girls with disabilities](#) (2017).

¹⁵ FRA, [Survey on violence against women](#) (2014), s. 187.

¹⁶ ONZ Kobiety, [Sexual harassment against women with disabilities in the world of work and on campus](#) (2020).

Kobiety i dziewczęta z niepełnosprawnościami mieszkające w zamkniętych ośrodkach, takich jak domy opieki, szpitale psychiatryczne i ośrodki dla uchodźców, są jeszcze bardziej narażone na przemoc.

Badanie opublikowane przez Inclusion Europe podkreśla wiele form przemocy, z jakimi spotykają się kobiety i dziewczęta z niepełnosprawnością intelektualną w ośrodkach, włączając w to przemoc fizyczną, seksualną i psychiczną, zaniedbanie, przymusowe przyjmowanie leków i nadużycia finansowe¹⁷. Sprawcami często byli członkowie rodziny, przyjaciele, znajomi znajomych lub zupełnie obcy.

Przeszkody w zgłaszaniu przemocy i karaniu sprawców

Przeszkody w zgłaszaniu przemocy

Kobiety i dziewczęta z niepełnosprawnościami mają większe trudności ze zgłaszaniem przemocy i dochodzeniem swoich praw z powodu kilku czynników.

- **Brak świadomości swoich praw:** kobiety i dziewczęta z niepełnosprawnościami, zwłaszcza te przebywające w ośrodkach, mogą nie być świadome swoich praw i nie być wspierane w identyfikowaniu i zgłaszaniu przemocy.
- **Mity i stereotypy:** wiele mitów i stereotypów dotyczących kobiet i dziewcząt z niepełnosprawnościami uniemożliwia uznanie ich za wiarygodne przez policję i system prawa karnego. Należy do nich na przykład mit, że kobiety z niepełnosprawnością – zwłaszcza intelektualną – są aseksualne lub że kobiety z niepełnosprawnością psychospołeczną są hiperseksualne.
- **Strach:** związany jest z mitami i stereotypami; kobiety i dziewczęta z niepełnosprawnościami, zgłaszając przemoc, mogą obawiać się stygmatyzacji i wiktymizacji oraz że nikt im nie uwierzy. Mogą także bać się powiadomić o przemocy swoje najbliższe otoczenie. Dominacja władzy, na przykład między kobietą z niepełnosprawnością a jej opiekunem prawnym, osobami wspierającymi lub osobą pracującą w ośrodku, może również wywoływać lęk przed odwetem.

Niedostępność: mechanizmy zgłaszania, komendy policji, budynki sądów są często niedostępne dla kobiet i dziewcząt z niepełnosprawnościami. Na przykład posterunek policji może być niedostępny dla kobiet poruszających się na wózku inwalidzkim, a numer alarmowy niedostępny dla kobiet niesłyszących i głuchoniewidomych.

¹⁷ Inclusion Europe, [Life after violence](#) (2018).

Kobiety i dziewczęta z niepełnosprawnością intelektualną lub psychospołeczną, w szczególności objęte opieką i innymi rygorami pozbawiającymi je zdolności do czynności prawnych, oraz kobiety głuchoniewidome są szczególnie narażone na trudności w identyfikacji i zgłaszaniu przemocy.

Przeszkody w dostępie do wymiaru sprawiedliwości

Oprócz przeszkód napotykanych podczas zgłaszania przemocy, kobiety i dziewczęta z niepełnosprawnościami mierzą się z podobnymi barierami w dostępie do wymiaru sprawiedliwości. Kiedy sprawa jest podejmowana, ważne jest, aby były one wspierane od początku procesu. Niedostępność, strach i koszty są czynnikami powstrzymującymi kobiety z niepełnosprawnościami, które chciałyby wnieść sprawę do sądu i uzyskać środki prawne.

Ryzyko mediacji przymusowej

Niektóre kraje, w tym **Belgia** i **Holandia**, zapewniają alternatywne sposoby rozwiązywania sporów, takie jak mediacja w przypadkach przemocy ze względu na płeć, która może obejmować bezpośrednią konfrontację ze sprawcą. Istnieje ryzyko, że kobiety i dziewczęta z niepełnosprawnościami zostaną zmuszone do zaakceptowania takich alternatyw.

Należy pamiętać, że przemoc wobec kobiet i dziewcząt często jest wynikiem relacji opartej na dominacji i kontroli. Dominacja i kontrola nabierają jeszcze większego znaczenia w przypadkach, gdy sprawcami przemocy są opiekunowie lub opiekunowie prawni, osoby wspierające lub pracujące w domach opieki czy innych zamkniętych ośrodkach.

Grupa Ekspertów Rady Europy ds. Przeciwdziałania Przemocy Wobec Kobiet i Przemocy Domowej (GREVIO) w ocenie Belgii wyjaśniła, że alternatywne mechanizmy rozwiązywania sporów powinny być zawsze zakazane w przypadkach przemocy. Takie alternatywy, o ile są dobrowolne, powinny zostać wykluczone, gdy nie jest możliwe dokonanie oceny, czy ofiara wyraziła nieprzymuszoną i świadomą zgodę¹⁸.

Niższe kary w zależności od niepełnosprawności ofiary

W niektórych krajach prawo karne dyskryminuje ofiary z niepełnosprawnościami, przewidując niższe kary dla sprawcy, gdy ofiarą jest taka osoba.

Na przykład GREVIO wezwała **Danię** do zrównania sankcji karnych nakładanych za przemoc seksualną wobec kobiet z problemami ze zdrowiem psychicznym na takim samym poziomie, jak

¹⁸ GREVIO, [Baseline Evaluation Report on Belgium](#) (2019), § 92.

sankcje wobec innych kobiet niezdolnych do wyrażenia zgody¹⁹. Ustawodawstwo duńskie wymierzało niższą karę (maksymalnie cztery lata pozbawienia wolności) za stosunek płciowy w wyniku wykorzystania „choroby/niepełnosprawności psychicznej” w porównaniu ze stosunkiem seksualnym z „nietrzeźwą kobietą niezdolną do wyrażenia zgody na czyn” (maksymalna kara pozbawienia wolności osiem lat).

Przeszkody w ochronie ofiar z niepełnosprawnościami

Państwa często nie chronią praw kobiet i dziewcząt z niepełnosprawnościami, które są ofiarami przemocy.

Niedostępność usług wsparcia dla ofiar

Mimo zobowiązania państw do zapewnienia ofiarom dostępnych usług w ramach strategii UE na rzecz praw ofiar, wiele usług nie jest dostępnych dla kobiet i dziewcząt z niepełnosprawnościami. Wynika to głównie z nieprzystępności: od nieprzystępnych schronisk po nieprzystępne informacje i komunikację. Na przykład kobietom niesłyszącym i głuchoniewidomym rzadko zapewnia się wykwalifikowanych tłumaczy. W niektórych przypadkach kobietom z niepełnosprawnością intelektualną lub psychospołeczną można nawet odmówić wszelkiego wsparcia ze względu na ich niepełnosprawność (np. w **Austrii** i **Hiszpanii**)²⁰.

Przegląd uwag końcowych przyjętych przez Komitet ds. Praw Osób Niepełnosprawnych

Komitet ds. Praw Osób Niepełnosprawnych wyraził zaniepokojenie brakiem usług dla ofiar przemocy ze względu na płeć w wielu państwach członkowskich UE. Na przykład w odniesieniu do takich krajów, jak:

- **Bulgaria**: brak wystarczającego zakresu oraz dostępnych schronisk i usług rehabilitacji dla kobiet i dziewcząt z niepełnosprawnościami narażonych na przemoc ze względu na płeć.
- **Dania**: ograniczona liczba schronisk dostępnych dla ofiar przemocy, a także brak przeszkolenia policji i innych rozmówców.

¹⁹ GREVIO, [Baseline Evaluation Report on Denmark](#) (2017).

²⁰ Na przykład w [raporcie GREVIO dotyczącym Austrii](#) pojawiły się obawy związane z odmową dostępu do schronisk dla kobiet z niepełnosprawnością psychospołeczną. Podobne obawy podniósł Komitet ds. Praw Osób Niepełnosprawnych w odniesieniu do Hiszpanii.

- **Malta**: schroniska dla osób narażonych na przemoc nie są w pełni dostępne, w tym brak informacji w przystępnych formatach i opieki w schroniskach nad osobami z niepełnosprawnościami, w szczególności z niepełnosprawnością psychospołeczną i intelektualną.

- **Polska**: brak szczególnych środków ochrony, w tym pomocy prawnej i psychospołecznej dla kobiet z niepełnosprawnościami zagrożonych przemocą domową i instytucjonalną, a także przemocą w przestrzeni publicznej i w pracy.

- **Hiszpania**: kobiety z niepełnosprawnościami, będące ofiarami przemocy ze względu na płeć, są w niektórych przypadkach wykluczone z programów wsparcia ze względu na brak dostępności schronisk; ponadto diagnoza „upośledzenia umysłowego” może być traktowana jako kryterium odmowy świadczenia usług wsparcia.

Ograniczony dostęp do środków ochrony

Kobiety i dziewczęta z niepełnosprawnościami mogą napotykać trudności w uzyskaniu środków ochronnych, takich jak sądowy zakaz zbliżania się, aby sprawca nie mógł się z nimi zobaczyć lub się do nich zbliżyć. Proces składania wniosku o nakaz ochrony może nie być dostępny dla ofiar z niepełnosprawnościami i/lub mogą one nie być świadome istnienia takich nakazów ochrony. Jest to szczególnie trudne, gdy sprawcą przemocy jest członek rodziny, opiekun prawny, opiekun lub osoba pracująca w domu opieki, szpitalu lub innym zamkniętym ośrodku.

W niektórych krajach koszt ubiegania się o nakaz ochrony może także zniechęcać ofiary, zwłaszcza kobiety i dziewczęta z niepełnosprawnościami, które doświadczają ubóstwa w większym stopniu niż kobiety i dziewczęta bez niepełnosprawności²¹. Na przykład organizacje kobiece zgłosiły obawy dotyczące kosztów uzyskania zakazu zbliżania się w **Finlandii**, co nadmiernie obciąża finansowo ofiarę²².

W przypadku naruszenia nakazów ochrony kary wobec sprawcy nie zawsze są automatyczne. Na przykład w **Danii** naruszenie zakazu zbliżania się jest karane wyłącznie na wniosek ofiar (chyba że wniesienie oskarżenia leży w interesie publicznym), co prowadzi do dużej liczby naruszeń²³.

Ograniczone wsparcie dla samodzielnego życia

²¹ 22% kobiet z niepełnosprawnościami jest zagrożonych ubóstwem, w porównaniu do 15,9% kobiet bez niepełnosprawności (wskaźnik równości płci 2020).

²² [NGO Parallel Report on the implementation of the Istanbul Convention in Finland](#) (2018), s. 21.

²³ GREVIO, [Baseline Evaluation Report on Denmark](#) (2017), § 167 i § 169.

Ze względu na ograniczone wsparcie dla samodzielnego życia i mieszkania we wspólnotach kobiety i dziewczęta z niepełnosprawnościami często są zmuszone do pozostawania w ośrodkach, w których są wykorzystywane, lub do dalszego życia ze swoimi oprawcami, niezależnie od tego, czy są oni rodzicami, osobami udzielającymi wsparcia, czy też partnerami.

Przemoc wobec matek i innych kobiet opiekujących się krewnymi z niepełnosprawnościami

Matki i kobiety opiekujące się krewnymi z niepełnosprawnościami to kolejna grupa w trudnej sytuacji, narażona na przemoc ze względu na płeć i przemoc wobec kobiet.

W niektórych przypadkach przemoc fizyczna, jakiej mogły doświadczyć w czasie ciąży, staje się przyczyną niepełnosprawności ich dzieci. W innych przypadkach opieka nad krewnymi z niepełnosprawnościami (ich dziećmi lub starszymi osobami z niepełnosprawnościami, takimi jak rodzice) jest czynnikiem, który wywołuje wobec nich męską przemoc – ze strony partnerów, a nawet osób, którymi się opiekują. W pracy mogą też spotykać się z molestowaniem i dyskryminacją ze względu na pokrewieństwo z osobą z niepełnosprawnościami.

Wnioski i rekomendacje

Kobiety i dziewczęta z niepełnosprawnościami mieszkające w UE nadal spotykają się na co dzień z różnymi rodzajami przemocy, w tym z przemocą mężczyźni wobec kobiet. Nie tylko częściej spotykają się z przemocą niż kobiety bez niepełnosprawności, ale też napotykają dodatkowe przeszkody w zgłaszaniu przemocy oraz dostępie do wymiaru sprawiedliwości, usług wsparcia dla ofiar i nakazów ochrony. Matki i kobiety opiekujące się krewnymi z niepełnosprawnościami także są narażone na przemoc, w tym ze względu na pokrewieństwo z osobą z niepełnosprawnościami.

Europejskie Forum Niepełnosprawności wzywa UE do pilnego przyjęcia środków mających na celu położenie kresu przemocy wobec kobiet i dziewcząt, w tym przemocy wobec kobiet i dziewcząt z niepełnosprawnościami oraz matek i kobiet opiekujących się krewnymi z niepełnosprawnościami, a także ochrony ich praw jako ofiar.

W szczególności wzywamy UE do:

- Szybkiej ratyfikacji i wdrożenia **Konwencji Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej** (Konwencja stambulska).
- Dodania przemocy ze względu na płeć do **listy przestępstw UE**.

- Przyjęcia **dyrektywy UE uznającej za niezgodne z prawem wszelkie formy przemocy mężczyzn wobec kobiet i dziewcząt** (w tym przymusową sterylizację) oraz zapewniającej pomoc i wsparcie wszystkim ofiarom – kobietom i dziewczętom.
- Ustanowienia **organu koordynującego zwalczanie przemocy wobec kobiet i dziewcząt** w ramach prac Komisji Europejskiej w zakresie równouprawnienia kobiet i mężczyzn oraz zapewnienie, aby był w nim dział związany konkretnie z przemocą wobec kobiet i dziewcząt z niepełnosprawnościami.
- Zapewnienia, że przemoc ze względu na płeć jest uwzględniana w odpowiednich politykach i strategiach UE (edukacja, pomoc humanitarna, agenda cyfrowa itp.). Wszystkie działania powinny być częścią kompleksowej **strategii UE mającej na celu położenie kresu przemocy wobec kobiet i dziewcząt**, obejmującej prewencję i zwiększanie świadomości, oraz częścią wdrażania dyrektywy i strategii UE w zakresie praw ofiar, strategii na rzecz praw osób z niepełnosprawnościami oraz strategii na rzecz równouprawnienia płci.
- **Zebrania danych i przeprowadzenia badań** nad głównymi przyczynami, częstością występowania, konsekwencjami i kosztami przemocy ze względu na płeć i przemocy domowej. Dane i badania powinny być dezagregowane, aby informować o szczególnej sytuacji grup marginalizowanych, w tym kobiet i dziewcząt z niepełnosprawnościami oraz matek i innych kobiet opiekujących się krewnymi z niepełnosprawnościami, w różnych miejscach, takich jak ośrodki, szkoły i miejsca pracy, oraz w odniesieniu do handlu ludźmi. Eksperti posiadający specjalistyczną wiedzę na temat niepełnosprawności oraz związku między niepełnosprawnością, płcią i przemocą powinni uczestniczyć w gromadzeniu danych i w badaniach.
- **Finansowania i promowania szkoleń oraz zwiększania kompetencji specjalistów w państwach członkowskich UE**, takich jak osoby udzielające wsparcia, specjaliści w zakresie opieki zdrowotnej i systemu prawa karnego (w tym osoby zajmujące się ofiarami, lekarze, położne, funkcjonariusze policji, sędziowie). Wszyscy specjaliści powinni zostać przeszkoleni w zakresie przemocy wobec kobiet i dziewcząt, a w szczególności pracujący z marginalizowanymi grupami kobiet, takimi jak kobiety i dziewczęta z niepełnosprawnościami, w tym mieszkające w ośrodkach.
- **Finansowania i promowania edukacji emocjonalnej i seksualnej w państwach członkowskich UE, włączając w to finansowanie projektów.** Oferta powinna być kierowana do młodych osób z niepełnosprawnościami mieszkających w ośrodkach i poza nimi oraz zawierać informacje na temat szacunku dla innych i zdolności do odmowy, angażując organizacje kobiet z niepełnosprawnościami i grupy kobiece.

Twórcy dokumentu

Dokument został przygotowany przez Marine Uldry, urzędniczkę ds. praw człowieka w EDF.

The European Disability Forum

Mundo Madou

Avenue des Arts 7-8

1210 Brussels, Belgium.

www.edf-feph.org

info@edf-feph.org

Tłumaczenie na zlecenie fundacji Autonomia wykonała Aleksandra Czyżewska – Felczak. Tłumaczenie zrealizowane w ramach projektu „Nie znaczy nie – zapobieganie przemocy wobec kobiet z niepełnosprawnościami”

